

TRGOVAC NAV

Bio tako neki silno veliki grad, u njemu car i carski dvor i velika razkoš i bogatstvo, te sva sila gavana, što se vozili u zlatnim karucama, i velikaša, što jašili konje srebrom osedlane. A među njima prometalo se i mnogo ubogara, sirotinje i siročadi — no tko bi ono opazio u tolikom sjaju! Nego živio u tom gradu neki trgovac po imenu Nav, kojemu roditelji bijahu namrli liep imetak i dobar dućančić. Bio Nav slabunjav čovječuljak i ništa osobito ne bilo na njemu, samo mu Bog bijaše udielio dva blagoslova. Prvi mu blagoslov bijaše: kad god pođe, da u velikog trgovca nabavi robe za svoj dućančić, i kad uđe u skladište, da izabere, a ono odmah u skladištu sama od sebe ustane najljepša i najdivnija roba i stane mu namigivati i stane mu se klanjati. Tako Nav izabere, što je najljepše, i ne može se prevariti. Zato u njegovu dućančiću bijaše najljepša roba — sve ti srdce igra, a oko se ne može nagledati. Drugi blagoslov u Nava bijaše: kad ide ulicama grada, nikako ne može da vidi

ni bogataša ni gavana, ma da sve ulice vrve od njihovih zlatnih kočija. Nego gdje god ima kakav siromašak, te ulicama teret vuče, il koje sirotče, te dinje po taracu skuplja, ono svako vidi Nav i nikako ne može proći, da ih ne vidi, jer mu se oko svakog siromaška ukazivao sjajni vienac od svjetlosti. Ovo mu bijaše drugi blagoslov.

Liepo živio Nav sa svoja dva blagoslova. U večer, kad zatvori dućan, ona mu liepa roba sve namiguje, prelieva se u sto boja, te u Navovu dućanu uvečer ko u raju. A kad ob dan, te kad na vrata dućana stupi koji siromašak, odmah sva vrata puna onog svietlog vienca. A Nav odmah izlazi pred siromaška, hvata ga za obje ruke, posadi ga uz peć, da se ugrije, i još mu nosi svakoje ponude. A onda mu svoju liepu robu daje po što po to, il ni po što, te se on i siromašak raduju.

Liepo, ele, živio Nav sa svoja dva blagoslova, al trgovina slabo prolazila, i eto: sve polako i sam Nav postajao siromaškom.

Jednog dana bijaše Nav kupio zamot crvenog baršuna, kakvoga od Stanbula do Bagdada nema. Donio ga u svoj dućan, razastro ga po tezgi i ne može ga se nagledati. On još tako gleda, kad na vrata dućana unišao glavlar onog grada sa svojim slugama, jer bijaše dočuo, da u onom dućanu krasna roba stoji.

Odmah glavlar pristupi onome baršunu: — Ovo ćeš za me ostaviti, — reče glavlar i stane drugu robu birati po dućanu.

U taj tren nabasala na vrata dućana neka posve mala sirotica. Izgubila se u onolikom gradu, prozebla do kostiju. Ukazala se odmah djevojčica Navu u vienacu svjetlosti, zaboravio on na glavara, pustio, da ga mladi poslužuju, a on potrčao do djevojčice i digao je u naručaj. Grija Nav djevojčicu, zabavio je igrom svakojakom, tetošio je i milio. Ugrijala se djevojčica, smirila se i zaželjela da trči po tezgi i po crvenom baršunu. Trčkala dugo amo tamo po baršunu svojim nožicama, a onda se umorila, legla na ono razastrta baršuna, položila glavicu na ostali zamot i zaspala.

Sio Nav uz djevojčicu i, što je živ, takove radosti ne bijaše doživio. Crveni baršun ko rumenilo večernje, na njemu djevojčica kano biela ružica, a oko djevojčice onaj vienac svjetlosti pao po baršunu. Zagleđao se Nav, sva mu je duša u ovome i ne zna, da je na ovoj zemljici.

— Da mi odrežeš deset aršina ovoga! — reče u taj čas glavara, te pristupivši baršunu uhvati za okrajak njegov.

— Ne diraj, gospodaru! — skoči se tihano Nav, te iztrgne okrajak glavaru iz ruke. — Probudit ćeš diete.

Rieč po rieč, i zamjeri se Nav ljuto glavaru, jer nikako ne će da budi diete i da proda baršuna.

— Ovo nije trgovac, nego bena i budala! — razbjesni se glavara. Toliko se razbjesnio, te samo zapovjedio slugama, da pokupe robu, koju bijaše izabrao, te ništa ne plativši izide iz dućana.

— Sutra da si mi ferman izpisao! — reče glavlar svome perovodi, kad iziđoše na ulicu. — A ferman nek je ovaj: Taj i taj trgovac šenuo je pameću. Budući da nema nikoga svoga, to njegov dućan pada caru i državi, a daje se na upravu glavlaru grada.

Nav pak ostao u dućanu, te jedva i primietio, da je glavlar s pratnjom i s robom izašao, jer mu se oko njih ne bijaše ukazivala nikakova svjetlost, nego mu se još pričinjalo od glavlara i pratnje, ko da neke tamne rupe stružu amo tamo po njegovu dućanu. Kad oni, ele, izišli, sio Nav liepo u onoj tišini opet do djeteta, pa se raji, kako je ono liepo djetence na baršunu. I stao on od milja povlačiti prstom sve uokolo, kako ona svjetlost ležala oko djeteta na baršunu. A kako on prstom povlačio, tako se svjetlost upisivala u baršun i ostajao zlatom izpisani vienac u baršunu.

Još on tako u poslu, kad al unišla mati djetetova. Stanovala ona, tko zna gdje u onolikom gradu, natražila se djeteta i oborila se ljuto na Nava.

— Gle, kuda mi odmamili diete! — vikaše.

Branio se Nav, da je diete samo ovamo nabasalo, i molio, da pusti diete, neka se naspava. No žena ni da čuje, nego odmah digne diete u naručaj i pođe s njime do vrata. Probudila se djevojčica i stala plakati. Pružila sa vrata ručice k Navu, a na vršku prstića zasjale zlatne točkice. Ono se Nav, izpisujući vienac po baršunu, bješe dotakao njenih prstića.

Odnese sirota žena djevojčicu, no kako u djevojčice bile ostale zlatne točkice, to ona nikad ne zabo-

ravila Nava ni crvenog baršuna, i sav joj život potom okrenuo.

Drugi dan ujutro došli žbiri, da po zapoviedi glavara iztjeraju Nava iz njegova dućana. Poslušao Nav, izašao, sjeo na stepenice dućana, poljubio tri puta prag svoje očevine i otišao sa zamotom baršuna, što ga bijaše u žbira izmolio.

Otišao Nav nekuda u deveto predgrađe, pa se najmio u dobrim ljudima. Kako on bijaše preslab za teži posao, to im samo djecu nudio i nadgledao. Bio on veoma umar u tome, te mu i posve nejačku djecu davali, da ih čuva. U večer pako ulazi Nav u mali pregradak pod stepenicama, gdje mu bijahu ležaj odredili. Tamo bi razastro svoj baršun i svake bi se Božije večeri divio divoti njegovoj i onome zlatnom viencu na njemu, pa bi i po stoti put pričao djeci o onoj djevojčici, koja na tom baršunu bijaše spavala.

— Mila moja caričice mala! — klicao bi Nav, kad bi mu pred oči došlo, kakova li ono liepa djevojčica bješe.

— Kakova carica, — govorahu veća djeca, — kad nam i sam pričaš, da je bila siromašica?

— Siromašica! Siromašica! — kimao glavom Nav. — Al tko zna? Može Bog da se sjeti Nava, koji stoji u devetom predgrađu pod stepenicama, pa može Bog k njemu doći, pa se složiti s njime, pa njih dvoje čudo da učine.

Živio tako Nav, nešto pametan, a nešto lud, dugi niz godina. Živio on tiho i zadovoljno, samo čekao, da još nešto bude.

Jednog dana, kad već Nav bio staričak, uzkomešao se sav grad. Ženi se sin carev, a sluge se razletjele po gradu tražeći neku čudesnu tkaninu, da njome prekriju prijestolje carevićeve mlade.

Sve se čudi, kakva ima da bude ta tkanina. A bilo to eto ovako:

Stari car, slab i bolestan, pozvao k sebi sina carevića.

— Učinio sam, što mi je Bog narekao; vladao sam i upravljao po najboljim silama. Došlo vrijeme, da ti predam krunu i prijestolje. Saberi se, sinko, pomoli se Bogu i preuzmi vladavinu nad svojom zemljom.

— Slušam, care gospodare! — pokloni se sin. — Ali se ja ne mogu ni sabrati ni mudro upravljati carevinom, ako mi ne dozvoliš, da dovedem sebi za ženu djevojku, koju sam izabrao.

— Dobar si i pravičan čovjek, — odvrati otac. — Učini, kako si nakanio. Gdje je djevojka?

— Vidio sam je u jednom predgrađu, gdje uz prozor veze. Prostim pamukom vezak načinje, a kako joj nit kroz prste prolazi, onako zlatna ostaje.

— Idi, dovedi je, — reče stari car.

Radostan ode carević i dovede djevojku. Pristupila djevojka caru, a oči oborila.

— Pogledaj me, ćerco! — umiljato će car.

Podigla djevojka oči, a ono se sva dvorana liepom učinila od njezina umiljata pogleda.

— Bog vas blagoslovio, djeco! — car će, — i gledaj, sinko, da utješiš tugu svoje vjerenice.

Začudi se carević, što car misli, da u njegove vjerenice tuga ima. Kad izašli od cara, stane carević moliti djevojku, neka mu po duši reče, mori li je kakova tuga na srdašcu.

— Istinu ću ti reći, careviću. Mori me tuga, što nikad više ne ću ugledati crvenog baršuna, a na njemu vienac zlatom izpisan.

— Ako nije nego ovo, — radostno će carević, — lako ćemo za to! Na dan vjenčanja prijestolje ću ti takovim baršunom prekriti.

I odmah razašalje sluge i telale, da po gradu traže takav baršun. Od toga se eto uzkomešao sav grad. Prebacila se roba po najvećim dućanima, pretražili velikaši svoje spremnice, donosile se divote i miline djevojci — al ona samo govori: — Nije ovo! — i sve je tužnija.

Prošli dani, i sutradan ima biti vjenčanje i krunitba. Sasvim se stužio i sasvim se postidio carević, gdje ne može izkupati rječ. Otišao snužden otcu svomu, caru starome, i rekao:

— Došao sam, otče care, da ti se poklonim i da te kao otca umolim, te mi kažeš, što te budem pitao.

— Pitaj sinko! — odvrati car.

— Prvo te pitam: Odkuda si znao, da u moje vjerenice ima tuga na srdašcu? Ovo da mi pravo kažeš!

A drugo te pitam i Bogom te zaklinjem: Kako ću zadovoljiti želju djevojke i naći čudesan baršun?

Nasmieši se car i reče:

— Prvo, što me pitaš, reći ću ti pravo: Kad me ona djevojka pogledala, odmah se dvorana ljepšom učinila. Da nije djevojka tugu prepatila, nikad u nje onakova pogleda. Evo sam ti prvo rekao. A drugo — i drugo ću ti pravo reći. Tražiš čudo i čudesan baršun, i tvoje sluge velike dućane i domove gavana prebacile. I svakog pitaju, a djecu u predgradima ne pitaju. A da upitaš djecu po predgradima, lasno ćeš za svako čudo doznati.

Radostan izašao carević od otca. Odmah zapovjedi, da se pošalju sluge u predgrađa. Izpitale sluge djecu po svih devet predgrađa i tolika čudesa saznali, te im se mozak zavrteo. Al baršuna još ne našli. Na posljedku ih neko diete uputilo govoreći:

— Znam ja za taj baršun. Eno ga pod stepenicama!

Odvelo diete slugu careva do Nava. Sluga, kad vidio baršun, odmah zapovjedio Navu, da uzme zamot i da ide s njime do cara — a ništa mu ne reče, što je i kako je.

Nav poslušao i spremi se, da ide. Čudila se djeca i pitala Nava:

A kako se ti, Nave, ne bojiš za svoj baršun?

— A što ću se bojati, djeco? Il sam danas dočekao, što odavna čekam, ili ću baršun sa zlatnim izpi-

sima predati caru u riznicu, neka on sam dočeka. Ja sam ostario, za me više čekanja nema.

Došao tako Nav sa slugama carevim u dvor carev, i uvele ga sluge u veliku dvoranu. U dvorani nikoga. Sve se sjatilo u odajama oko carevića i oko mlade, jer za čas treba da započnu svečanosti — jao i napako, bez baršuna i bez radosti!

Kad je Nav stupio u carsku dvoranu, onako praznu, sav se obradovao. Tekla u starička još oba njegova blagoslova, te kako mu nekoć po skladištima ustajala sama od sebe najljepša roba, tako sada i ovdje. Tek se malo oglednuo po dvorani, a ono se svaka stvar, koja najljepša bijaše, stala kriesiti i iskricama prelievati. A najviše se zakriesilo na pročelju dvorane, gdje stojahu dva prijestolja, jedno uz drugo. Jedno od tih prijestolja od slonove je kosti, draguljima obtočeno i sedefom podloženo — a oko njega sinule neke luči, crvene i golubinje, je l' same od sobe il od radosti Navove.

Ništa ne pita Nav ni sluge ni upravnika, nego pođe do prijestolja i prostre po njemu svoj baršun, tako te onaj zlatom izpisani vienac po naslonu pao, a kad se onda malo odmakao, da vidi, ne može da ne klikne:

— Ej, ljepšega mjesta na čitavom svijetu nema! — i odmah mu dođe od onog vienca na pamet mala siromašica: — Liepa moja caričice mala! Da mi se možeš na tom mjestu naći!

U taj se čas otvorila vrata dvorane, i unišla povorka. Na čelu povorke carević, a za ruku vodi mladu.

Odmah opazio Nav na ruci mladinoj vršike od prstiju, a na njima zlatne točkice — i samo se osmjehnuo i stao postrance uz prijestolje.

Ulazi povorka i svašta u njoj ima: — i sjaja i razkoši — samo prave radosti nema, jer mlada i carević glave ovjesili, pa sve nekud sumorno izlazi.

Al kad mlada oči podignula i onaj baršun na prijestolju ugledala, onda kao da si oblak sa sunca digao! Sve sinulo od sreće, — a dalje sve pošlo, kako treba.

Radostna koraka pristupili carević i mlada svojim prijestoljima. Sjela caričica na onaj baršun. Rumenilo, što se od njeg odbija, zažarilo joj umiljate obraze, a onaj zlatni vienac odsieva oko nje kao čista dušica.

Onda reče mlada careviću:

— Evo čovjeka, od kojega mi je sav blagoslov, — i prihvati za ruku Nava, koji stajaše postrance uz prijestolje.

Sretan carević htjede Nava darivati svakim častima.

Ali Nav reče:

— Ma koliko ti bio moćan, careviću, ipak mi ne možeš dati onoliku čast, koliku mi je današnji danak donio! — I kako svečanosti bijahu već odpočele, tako Nav odmah sjede uz podnožje prijestolja i stisne se uz skute caričice.

Napunila se dvorana, prolazili velikaši pred prijestoljima, poklanjali se mladome caru, a ruke ljubili mladoj carici.

Motri Nav, širom svieta nitko sretniji od njega. Samo se tiho podsmjehuje, gdje on jedini znade, odakud ona svjetlost, što se vije caričici oko pleća, i odakud one zlatne točkice na vršici njenih prstiju, što ih toliki velikaši skromno cjelivaju.

Nego svečanosti dugo potrajale, umorio se Nav i baš nekako hotio da zadriema, kad li vidi, kako na prozor dvorane uletio bieli moljčić. Spustio se moljčić onako u kut kraj Nava. Pogleda Nav bolje, al ono i nije moljčić, nego sve veći i sve jasniji biva i učinio se svjetlim duhom. Još pogleda Nav, a nije ni svjetli duh, nego je sam Bog, a tako je velik i tako silan, te nikad u ovu dvoranu stao ne bi, da nije za Nava.

Prepozna Nav odmah Boga, pokri lice rukama i reče smjerno, ko da molitvu govori:

— Hvala ti, Bože, što si se sa mnom složio, da čudo učinimo. Ja sam našao malu siromašicu, izpisao sam zlatnim pismenima svjetlost, koja mi se oko nje ukazala, i vjerovao sam, da je tvoje oko na njoj; a ti, kad si zaista došao, da je okruniš caricom, prizvao si mene, da joj prostrem prijestolje svojim izpisom. I gle, čudo stvorismo ja i ti: na prijestolju sjedi moćna carica, a svjetlost male siromašice ostala oko nje.

Na ovo Bog samo milo nagnu glavu i reče:

— Hajdemo sada!

— Al jedan od nas trebao bi ostati uz nju! — zabrinu se Nav za svoju caričicu.

— Ne će trebati, — odvrati Bog, — nego ako misliš, da joj dademo tvoju vjeru, pa da lakše sačeka, dok se ja opet navratim?

— Da, Gospodine! — radostno pristane Nav.

Pa kako bijaše jače dahnuo, da ovo izreče, tako mu duša na dahu izletjela i preletjela u onu svjetlost — u naručaj Božji. A Bog uze vjeru Navovu i premjesti je sasvim tihom rukom u srdce mladoj carici. Od tog časa ona liepa i umilna djevojka postade naj-sretnijom caricom na svijetu, jer njeno srdce ostade i na prijestolju isto tako spokojno i mirno, kao što nekoć bijaše srdce Navovo pod stepenicama u devetom predgrađu.

Kad svečanosti bile dovršene, opazilo se, da Nav ne spava, nego da je onako tiho izdahnuo.

Pokopali ga u časti, a grob njegov veoma poštivahu, jer je mlada carica pod izvjestno govorila: — Ovo bijaše svet čovjek.

Tako trgovac Nav sa svoja dva blagoslova liepo živio, a još ljepše umro i ostavio za sobom čudo, neka je na utjehu svakome, koji čeka, da još nešto bude.